

مناقشه لاینحل قره باغ

چهار ضلعی ایران-ارمنستان-ترکیه-آذربایجان

مصاحبه اختصاصی ماهنامه «اقتصاد ایران» با عالیجناب گریگور آراکلیان، سفیر جمهوری ارمنستان در ایران

اقتصاد ایران: جناب سفیر! لطفاً در رابطه با قراردادهای جدید جمهوری اسلامی ایران و ارمنستان توضیحاتی بفرمایید؟

دو کشور ارمنستان و ایران توافقات زیادی در خصوص همکاری‌های اقتصادی و تجاری دارند. قرارداد حمایت از سرمایه‌گذاری‌های متقابل به تأیید پارلمان‌های دو کشور رسیده است. همه ساله نشست‌های ادواری کمیسیون‌های مشترک همکاری‌های اقتصادی ارمنستان و ایران در پایتخت‌های دو کشور برگزار می‌شوند و طی آن، طرفین بر سر برنامه‌های کوتاه مدت و دراز مدت همکاری‌های اقتصادی به توافق می‌رسند. بسیاری از طرح‌های مشترکی که در طول سالیان گذشته به مرحله اجرا درآمده‌اند، جزو مفاد تفاهم‌های به امضا رسیده در این نشست‌های مشترک بوده‌اند. در سفر آقای سرژ سرکیسیان، رئیس جمهوری ارمنستان به ایران در سال ۲۰۰۹ میلادی ۸ سند مهم به امضا رسید که هر کدام از آنها علاوه بر ارزش اقتصادی، از اهمیت سیاسی نیز برخوردارند. احداث نیروگاه برق آبی بر روی رودخانه مرزی ارس، احداث پایانه فرآورده‌های نفتی در ارمنستان و خط لوله انتقال فرآورده‌های نفتی از ایران و همچنین احداث خط سوم انتقال برق از جمله این توافقات مهم می‌باشند. همه این طرح‌ها در حال حاضر در دست اجرا هستند. قرار است در ماه آینده امور ساختمانی نیروگاه

در این سرفصل همچنین می‌خوانید:

۴۲ در کشمکش قدرت

۲۲/۵ درصد افزایش داشته و به ۶۲۵/۱۵ میلیون دلار بالغ شده است. به طور کلی ۲۰/۷ درصد تجارت خارجی ارمنستان به کشورهای مشترک المنافع تعلق دارد که از این میزان ۱۷/۳ درصد متعلق به روسیه است، همچنین ۴۹ درصد تجارت خارجی ارمنستان از آن کشورهای اتحادیه اروپا است که در بین آنها، آلمان شریک تجاری اصلی ما به شمار می‌رود.

هم اکنون ایران هشتمین شریک تجاری ما محسوب می‌شود که علت آن، تفاوت فاحش پهنه حقوقی بازرگانی دو کشور و عدم شناسایی متقابل تجار و سرمایه‌گذاران ایرانی و ارمنی می‌باشد. در سال گذشته میلادی مبادلات تجاری دو کشور ارمنستان و ایران از ۲۰۰ میلیون دلار تجاوز نکرد که در قیاس با روابط خوب دو جانبه، این رقم کافی نیست.

دو کشور مایلند با صدور خدمات فنی و مهندسی و ایجاد امکانات مناسب‌تری برای بازرگانان و سرمایه‌گذاران، حجم مبادلات را به مرز یک میلیارد دلار برسانند که البته این رقم کاملاً واقع بینانه می‌باشد.

اقتصاد ایران: بخش خصوصی ایران در چه زمینه‌هایی می‌تواند در ارمنستان فعال باشد؟ در این زمینه مشکلات حقوقی پیرامون روابط دو کشور چیست؟

در ارمنستان پروژه‌های زیادی از قبیل جاده سازی، تونل سازی، احداث ساختمان و سایر موارد، در دست اجرا است که پیمانکاران ایرانی می‌توانند در آنها فعالیت داشته باشند. در این راستا مناقصه‌هایی در این خصوص اعلام می‌شود که شرکت‌های ایرانی می‌توانند در آنها شرکت کنند.

در زمینه مسایل حقوقی لازم است بگویم که یکی از علل اصلی حجم نه چندان قابل قبول مبادلات اقتصادی بین ایران و ارمنستان، پهنه نامساعد حقوقی بین دو کشور است. برای مثال، ارمنستان عضو سازمان تجارت جهانی است، در حالی که ایران از این مزیت برخوردار نیست. در صورتی که ایران موفق به عضویت در این سازمان شود، انجام مبادلات یقیناً ساده‌تر خواهد بود. البته نباید نسبت به قوانین و مقررات موجود در ایران که برای حمایت از تولید داخلی وضع شده‌اند بی‌توجه بود، چرا که عرصه را بر

برق آبی به ارزش ۳۰۰ تا ۳۵۰ میلیون دلار بر روی رودخانه ارس آغاز شود. در پاییز امسال هم، امور ساختمانی خط لوله انتقال فرآورده‌های نفتی از ایران به ارمنستان به ارزش ۱۶۰ میلیون دلار آغاز خواهد شد که ۵۰ درصد آن متعلق به ارمنستان و ۵۰ درصد دیگر متعلق به ایران است.

هزینه احداث خط انتقال برق ایران-ارمنستان هم رقمی در حدود یکصد تا ۱۵۰ میلیون یورو ارزیابی شده و پیمانکار این پروژه، شرکت ایرانی صنایع است.

در ارتباط با پروژه راه‌آهن ایران و ارمنستان لازم به ذکر است که ارمنستان برای اجرای این پروژه مذاکراتی را با روسیه و چین انجام داده است. مشارکت چین در این پروژه به صورت اعطای وام ۱/۵ میلیارد دلاری خواهد بود. خطوط آهن ارمنستان که به مدت ۳۰ سال بهره برداری آن به دولت روسیه سپرده شده، دارای وضعیت کاملاً مطلوبی است و اتصال آن به شبکه راه‌آهن ایران، روابط دو کشور ارمنستان و ایران را راهبردی‌تر خواهد کرد. در واقع این خط آهن حلقه مفقوده محور شمال به جنوب محسوب می‌شود.

اقتصاد ایران: روابط تجاری دو کشور ایران و ارمنستان از چه سطحی برخوردار است؟

در دو ماه اول سال ۲۰۱۰ میلادی، حجم مبادلات تجاری ارمنستان در مقایسه با دوره مشابه سال گذشته

رقابت و فعالیت تولید کنندگان ارمنستانی در ایران تنگ می‌کند.

اقتصاد ایران: بحران قره‌باغ در حال حاضر در چه وضعیتی است؟ این امر چه اثری بر روابط دو کشور آذربایجان و ارمنستان گذاشته است؟

بحران قره‌باغ که در آستانه فروپاشی اتحادیه جماهیر شوروی بروز کرد، ریشه‌های عمیقی دارد که برای بازگو کردن آن وقت و حوصله زیادی لازم است. به طور خلاصه، ارمنه قره‌باغ که اکثریت قریب به اتفاق جمعیت این منطقه را تشکیل می‌داند، با استفاده از حق تعیین سرنوشت خود به استقلال این منطقه رأی دادند که این امر با مقاومت شدید آذربایجان مواجه شد. در نتیجه، جنگی بر ارمنه قره‌باغ تحمیل شد که در پی آن، عده زیادی از هر دو طرف کشته شدند. ارمنه، آذری‌ها را وادار به عقب نشینی کردند و آذربایجان مجبور شد با ارمنه قره‌باغ قرارداد آتش بس امضا کند. پس از امضای این آتش بس در سال ۱۹۹۴ میلادی، مذاکراتی به کمک گروه مینسک سازمان امنیت و همکاری‌های اروپا در عالی‌ترین سطح یعنی در سطح رؤسای جمهور آغاز شد که هم‌اکنون نیز این مذاکرات ادامه دارند. بی‌شک وضعیت "نه جنگ و نه صلح" بین ارمنه و آذری‌ها اثرات نامطلوبی بر جای گذاشته است. راه‌های مواصلاتی بین دو کشور ارمنستان و آذربایجان مسدود است. ترکیه که حامی پر و پا قرص آذربایجان می‌باشد، برای اثبات همبستگی خود با این کشور، مرزهای خود را با ارمنستان به طور یک جانبه مسدود کرده است. می‌توان گفت که هر دو کشور فرصت‌های زیادی را در این برهه تاریخی از دست داده‌اند و به جای بازسازی عواقب ناشی از فروپاشی شوروی، بیشتر به استحکام مواضع دفاعی خود پرداخته‌اند. آذربایجان هر از گاهی آتش بس بین باکو و استپاناکرت (مرکز جمهوری قره‌باغ) را نقض می‌کند و با این کار در روند مذاکرات خلل به وجود می‌آورد. اصولی که در حال حاضر، مبنای مذاکرات طرفین را تشکیل می‌دهند عبارتند از: اصل تمامیت ارضی، اصل حق تعیین سرنوشت ملت‌ها و اصل عدم توسل به زور.

دادگاه بین‌المللی لاهه در ۲۲ ژوئیه سال جاری تأیید کرد که حق تعیین سرنوشت و به اجرا در آوردن آن، از لحاظ حقوقی با هیچ یک از اصول و معیارهای بین‌المللی از جمله با اصل تمامیت ارضی مغایرت ندارد. بر این اساس مردم قره‌باغ هم حق تعیین سرنوشت خود را دارند و جامعه بین‌المللی باید این حق را محترم بشمارد.

اقتصاد ایران: نقش کشورهای منطقه پیرامون موضوع قره‌باغ (اعم از ایران، ترکیه، گرجستان، روسیه و ...) چیست؟

ارمنه از تلاش کشورهایایی که بی‌غرضانه خواهان حل مشکلات مردم قره‌باغ باشند استقبال می‌کنند. ایران در

برهه‌ای از تاریخ نقشی سازنده در این مسأله داشته و در واقع اولین کشوری بود که رسالت میانجیگری را عهده‌دار شد و بدین ترتیب (با میانجیگری ایران اسلامی) بر همه ثابت شد که مناقشه قره‌باغ جنبه مذهبی و دینی ندارد، بلکه یک معضل قومی است. ترکیه با سیاستی که بعد از بروز بحران قره‌باغ در پیش گرفت ثابت کرد که نمی‌تواند در حل و فصل این بحران، بی‌طرفانه عمل کند. گرجستان هم خود درگیر مشکلات فراوانی است. اما روسیه از همان

نخستین روزهای بروز بحران در چارچوب گروه مینسک سازمان امنیت و همکاری اروپا به عنوان یکی از رؤسای مشترک گروه مینسک فعالیت سازنده‌ای داشته است.

اقتصاد ایران: مشکلاتی که در روابط ترکیه و ارمنستان وجود دارد و همچنین حمایت ترکیه از آذربایجان، به مسایل جنگ جهانی اول باز می‌گردد یا مسایل دیگری در شکل گیری آنها دخیل هستند؟

مشکل تاریخی ارمنه با ترک‌ها به قتل عام آنها توسط دولت ترکیه در خلال جنگ جهانی اول باز می‌گردد. اما در سال ۲۰۰۷ رئیس جمهور ارمنستان پیشنهاد برقراری روابط دیپلماتیک دو کشور را مطرح کرد. در این رابطه به صورت سمبلیک هم یک مسابقه فوتبال بین تیم‌های ملی ارمنستان و ترکیه در شهر ایروان برگزار شد که به دنبال آن رئیس جمهور ترکیه دعوت ارمنستان را پذیرفته و به آن کشور سفر کرد. در این خصوص پروتکل‌هایی امضا شد که بر مبنای آن دو کشور باید بدون قید و شرط مرزهای خود را باز می‌کردند و روابط دیپلماتیک برقرار می‌شد. ارمنستان موضوع شناسایی عوامل قتل عام را به بعد از باز شدن مرزها موکول کرده بود. مقرر شد که ترکیه هم مسأله قره‌باغ را بعد از تأیید پروتکل در پارلمان‌های دو کشور پیگیری کند. متأسفانه طرف مقابل در این زمینه به تعهد خود عمل نکرد و پیش شرط‌هایی را قبل از زمان مزبور ارایه کرد که نتیجتاً موجب شد ارمنستان این پروتکل‌ها را متوقف سازد، چرا که پیش شرط‌های

ترکیه این بود که ارمنه قبل از تأیید پروتکل‌ها باید اراضی اشغالی آذربایجان را تخلیه کنند. اما برای این کشور قابل قبول نبود که یک کشور ثالث در روابط دوجانبه‌اش با آذربایجان مداخله کند.

اقتصاد ایران: علت حمایت ترکیه از آذربایجان چیست؟

اشتراکات قومی، مذهبی و زبانی از علل این حمایت به شمار می‌روند. البته از آنجا که آذربایجان و ترکیه در آلیانس‌های مشترکی حضور دارند، مسایل سیاسی هم در این زمینه دخیل هستند. اما بهبود روابط ترکیه و ارمنستان می‌تواند کمکی به حل معضل قره‌باغ باشد، به این علت که تمام مسایل منطقه به هم مرتبط بوده و هر مشکلی که در منطقه حل شود زمینه‌های مساعدتری را برای همکاری‌های چند جانبه فراهم می‌کند.

اقتصاد ایران: اظهارات اخیر وزیر امور خارجه آمریکا و همچنین بیانیه مشترک فرانسه، آمریکا و روسیه چه نویدی را در مورد وضعیت قره‌باغ می‌دهند؟

ما به طور کلی به حل این مشکلات در آینده خوش بین هستیم. البته اگر کارشکنی آذربایجان در مذاکرات نباشد زودتر به نتیجه خواهیم رسید. به عنوان مثال، بلافاصله پس از ملاقات ۳ جانبه که در شهر سن پترزبورگ روسیه برگزار شد، حملاتی از سوی آذربایجان به خاک قره‌باغ اتفاق افتاد که منجر به پیچیده شدن مسایل شد. اما قابل ذکر است که ما از هر اقدامی که در راستای تنش زدایی صورت بگیرد، استقبال می‌کنیم و امید داریم که روند مذاکرات قره‌باغ به نحوی شایسته پیش رود و نهایتاً مردم قره‌باغ به حق تعیین سرنوشت خود نایل شوند.

اقتصاد ایران: در حال حاضر ارمنستان و آذربایجان هیچ گونه روابط اقتصادی ندارند؟

خیر، تنها مبادلات محدودی در نقاط مرزی دو کشور بین برخی از تجار صورت می‌گیرد که در روابط اقتصادی دو کشور تأثیر گذار نیست. لازم به ذکر است که به علت منع قانونی دولت‌ها این مبادلات به کمک واسطه‌هایی انجام می‌پذیرد تا مبدأ و مقصد آن مشخص نشود.

در پایان مایلیم از بذل توجه شما به موضوع روابط بین ارمنستان و ایران تشکر کنم و اظهار امیدواری می‌کنم که در آینده نیز امکان انجام چنین مصاحبه‌هایی را داشته باشیم.

اقتصاد ایران: متقابلاً متشکریم. ■